

*Міністерство освіти і науки України
Льотна академія Національного авіаційного університету (м. Кропивницький, Україна)
Національний авіаційний університет (м. Київ, Україна)
Національний університет «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна)
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (м. Харків, Україна)
Національний центр «Мала академія наук України» (м. Київ, Україна)
Білоруська державна академія авіації (м. Мінськ, Республіка Білорусь)
Сумський національний аграрний університет (м. Суми, Україна)
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ (м. Дніпро, Україна)
Університет державної фіскальної служби України (м. Ірпінь, Україна)
Академічна школа засобів комунікації та мультимедіа, університет Аріель (м. Аріель, Ізраїль)
Університет Норд (м. Буде, Норвегія)
Компанія «Safeus Drone» (Республіка Корея)
Технічний університет (м. Софія, Болгарія)*

МОДЕРНІЗАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
(Кропивницький, 27–28 травня 2020 року)

Київ
Національний центр
«Мала академія наук України»
2020

■ ПАРАДИГМА ВИНИ У СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ

Письменна Марія Сергіївна,
професор кафедри менеджменту,
економіки та туризму, декан факультету менеджменту
Львівської академії Національного авіаційного університету,
доктор економічних наук, доцент
mari.pismennaya.83@ukr.net

Важливість вивчення таких проблем, як характеристика вини, важко переоцінити, особливо, якщо йдеться про юридичні поняття соціального значення — вина у вчиненні злочину. Почуття провини проявляється у багатьох її формах, але коли все сказано і зроблено, то розв'язати проблему визначення поняття вини допоможе аналіз матеріалів дослідження судової практики. Почуття провини це передусім емоційний компонент. Можна визначити форму вини за зовнішньою характеристикою злочинного діяння особи, однак доцільніше оцінювати вину як внутрішній стан людини. Отже, проблема внутрішнього і зовнішнього (як основи для трактування вини у судовій практиці) є проблемою та перспективою вивчення винуватості в юридичному полі.

Вина розглядається в контексті кримінального права тільки тоді, коли вона сприймається як супутній осуд у кримінальному судочинстві, де презумпція невинуватості діє до набрання обвинувальним вироком законної сили. Термін «вина» використовується в правовому полі теоретиками і практиками для позначення внутрішнього стану людини, а також її суб'єктивного почуття провини. Згідно зі Статтею 23 Розділу 5 Кримінального Кодексу України виною є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої цим Кодексом, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності [2].

Індивідуально людина може вірити, що вона є винуватою у скоєнні злочину, але тільки в тому випадку, якщо насправді було порушено закон. На думку О. Ф. Бантишева, С. А. Кузьміна, вина — це сукупність ступеня і обсягу психічного ставлення свідомості і волі

особи до суспільної небезпеки діяння (вчиненого нею) і характеристика наслідків, що настали в результаті цього діяння, щодо дій яких виражається негативне або невизначене ставлення особи до суспільних відносин, які охороняються Кримінальним Кодексом [3].

Для дослідження питань, що стосуються основних елементів вини, її форм, змісту і безпосередньо суті необхідно досліджувати два елементи, які потрібні для того, щоб визнати особу винуватою в скоєнні злочину: відвертого злочинного діяння, що і полягає за змістом ч. 2 ст. 24 КК України (вчинення злочину умисно у формі прямого умислу), і так званого злочинного непрямого умислу згідно ч. 3 ст. 24 КК України [2]. Вимога про наявність факту відвертого злочинного діяння виконується, коли особа умисно, свідомо або необачно робить те, що заборонено Кримінальним Кодексом України.

Злочинне діяння є цілеспрямованим, якщо особа свідомо досягає своєї мети, характеризується певною поведінкою і отримує конкретний результат. Діяти свідомо означає робити добровільно і знати про наслідки, а не через помилки або будь-які інші невинні причини. Можливим є вчинення злочину з необережності. Проте згідно з Кримінальним Кодексом України необережність може розглядатися як злочинна самовпевненість, якщо особа передбачала можливість настання суспільно значущих результатів свого діяння або бездіяльності, однак легковажно розраховувала на їх відвернення (ч. 2 ст. 25 КК України) [2]. Також необережність може розглядатися як злочинна недбалість, якщо особа не передбачала можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння або бездіяльності, хоча повинна була і могла їх передбачити (ч. 2 ст. 25 КК України) [2].

Розглядаючи поняття провини, слід звернути увагу на визначення значення і місця інституту неосудності, що ґрунтується на інтелектуальних і вольових здібностях злочинця. Реалізація інтелектуальних і вольових здібностей злочинця перебуває в тісному зв'язку з провинною. Наявність зазначених здібностей зумовлює осудність, за якої суб'єкт злочину усвідомлює характер і значення своїх дій або бездіяльності.

Наступна проблема, яка зумовлює актуальність вивчення означеної теми, є відмінності між виною і соромом. Різниця між почуттям провини і сорому може здатися тонкою, проте можна

висунути гіпотезу, що перебування в стані цих емоцій може сприяти різним результатам для винуватих осіб. Коли люди відчують провину за свою певну поведінку, вони відчують напругу, каяття і співчуття з приводу скоєного. Почуття напруженості і жалю, як правило, стимулює процеси репаративної дії: сповідання, вибачення, прагнення якимось компенсувати заподіяну шкоду або збиток. А от почуття сорому включає хворобливе відчуття, що спрямоване на негативне ставлення до себе.

Деяких людей почуття сорому стимулює використовувати тактику захисту: заперечення відповідальності, необхідність звинувачувати інших. Тобто захисна функція сорому може стимулювати прояв агресивного відстоювання. Схильність до почуття провини виражається у засуджених, які мають нижчу ймовірність скоєння повторного злочину. Чим більше звинувачуваний схильний відчувати почуття вини, тим менша ймовірність, що він повторно вчинить злочин.

Отже, розглядаючи парадигму вини у судовій практиці, слід зауважити найосновніше проблемне поле: рівень слідчо-судових помилок, пов'язаних з установленням форми провини, визначенням цілей і мотивів злочину, призначенням покарання, що не відповідає ступеню провини, продовжує зберігатися. Звинувачення будується на припущеннях про винуватість особи, а не доводить зворотне. Саме тому так звані судові помилки відбуваються не тільки в Україні, але і в інших країнах. Більш детальний огляд поняття вини, а також дослідження її внутрішніх і зовнішніх факторів може сприяти покращенню правильності й продуктивності роботи судової системи.

Правозастосовна помилка щодо установлення суб'єктивних ознак складу злочину є доволі частим випадком в судово-слідчій практиці. На думку О. Ф. Батишева, помилка може стати результатом неправильного розуміння (тлумачення) слідчим, прокурором або суддею тих чи інших положень кримінального закону, а також і недостовірного, неточного установлення фактичних обставин справи [1].

Тож, можна зауважити, що дослідження проблем вини в судовій практиці є позитивною перспективою для оцінки та інших аспектів правосуддя, а отже, не менш важливо досліджувати комплексний зв'язок між почуттям провини, сорому і совісті винних осіб у вчиненні злочину.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бантишев О. Ф. Проблеми визначення форми вини в злочинах зі змішаною протиправністю, пов'язаних із порушенням нормативно-встановлених правил / О. Ф. Бантишев, С. А. Кузьмін. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)* : наук.-практ. журнал Міжвід. наук.-дослід. центру з проблем боротьби з орг. злоч. Київ, 2009. № 21. С. 165–169.
2. Кримінальний Кодекс України (поточна редакція від 17.03.2020). *Відомості Верховної Ради*. 2001, № 21–25, ст. 131.
3. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. Загальна частина / О. Ф. Бантишев, С. А. Кузьмін, А. В. Паливода. Київ, 2010. 336 с.

УДК 343.147

■ ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ЕКСПЕРТА-КРИМІНАЛІСТА ПІД ЧАС ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ

Романщак Ганна Сергіївна,

старший судовий експерт
сектору дактилоскопічних видів досліджень
відділу криміналістичних видів дослідження
Кіровоградського НДЕКЦ МВС України

Дерун Олена Вікторівна,

судовий експерт
сектору дактилоскопічних видів досліджень
відділу криміналістичних видів дослідження
Кіровоградського НДЕКЦ МВС України
kirndekc@gmail.com

Сучасну криміналістику неможливо уявити без дактилоскопії — вчення про відбитки рук, а також їх використання в боротьбі зі злочинністю. Дактилоскопія вже давно стала своєрідним символом криміналістики і була взята на озброєння правоохоронними органами багатьох країн світу.